

Oroszlán Anikó

Ingyencirkusz

WILLIAM SHAKESPEARE: III. RICHÁRD

A többi királydrámától eltérően ebben a darabban nincs humor, a komor jeleneteket nem oldja a köznép mulattatását szolgáló szellemesség” – olvasható a Csiszár Imre rendezte pécsi *III. Richárd* műsorfüzetében. Talán ez az (egyébként téves) ítélet sarkallhatta az előadás alkotóit arra, hogy mindent megtegyenek a közönség korszerű módon való szórakoztatásáért.

Richárd (Pál András) vörös ruhás, fűzős, bőrcsizmás, háborodott elméjű transzvesztitaként, Erzsébet (Herczeg Adrienn) túlszínelt alkoholistaként, York hercegné (Sólyom Katalin) öltönyben és nyakkendőben, Margit (Füsti Molnár Éva) pedig kopasz, köpenyes-boszorkányos öregasszony-figuraként jelenik meg. Az előadás alatt folyamatosan hol pszichedelikus, hol pop háttérzene szól, a gyilkossági jeleneteket heavy metal kíséri. A modernizált shakespeare-i világhoz, úgy tűnik, gyakran magától értetődően hozzátartozónak vélik a nemi szerepekkel és a szexuális identitással való játékot is. Rivers grófot például Brunner Márta játssza, Edward király fiai, a kishercegek pedig piros túllruhában, női parókában, kislányként jelennek meg. A színpadkép és a jelmezek (talán túlságosan is) színesek, az egyetlen

hagyományosnak mondható elem a háttérben látható temető, amelyben a történet előrehaladtával párhuzamosan szaporodnak a fejfák.

A színházakban a Shakespeare-darabok jelen korra adaptálásának száz meg száz kísérletével találkozhatunk, és formailag manapság nem is olyan egyszerű újdonsággal szolgálni. Richárd pedig különösen olyan figura, akiben minden kor megtalálja a saját devianciáját, a maga megtettesült zsarnok- vagy ördöggképét, ezért is tarthatjuk őt hagyományosan örökké aktuálisnak és emblematikusnak.

A pécsi előadás eszközeit, a színpadképet és a jelmezeket tekintve kétségtelenül korszerűnek, modernnek mainak tűnik. Első benyomásként erősen jelentésszerű és merészen tragikomikus az, hogy a véres kezű zsarnok piros ruhás magamutogató képében jelenik meg, aki cirkuszi lónak tekinti a nőket, kaszával öl, és vérben fürdik. Másodikként azonban hamar felvetődik a kérdés, hogyan kapcsolódik mindez a történelmi-társadalmi aktualitáshoz, hogyan alakul ki belőle a tragikum, a várható összeomlás és az ezt követő új kezdet lehetősége – vagy ha mindez nem az elképzelés része, mi lesz az a pillanatról pillanatra megjelenő újdonság, izgalom, amely biztosítja a dramaturgiai haladást, és fenntartja az érdeklődést.

Az előadás másik feltűnő jellegzetessége, hogy – a műsorfüzetben állítottakkal ellentétben is – igenis humoros. Nem tudni ugyan, hogy a rendezői koncepció vagy a főszereplő érdeme-e, de Pál András alakítása kifejezetten impulzív és élvezetes, ennek oka pedig nemcsak a piros

Szentgyörgyváros Balázs (Dorset), Herczeg Adrienn (Erzsébet), Brunner Márta (Rivers), Stenczer Béla (Hastings), Bogdány Bálint (Grey), Götz Attila (1. hírnök), Bende István (2. hírnök), Széll Horváth Lajos (Edward király) és Köles Ferenc (Buckingham)

Dusa Gábor felvételei

Pál András a címszerepben

bőrruha és a műszempillák, hanem a Richárd-figurának egy meghatározott irányt követő értelmezése és ennek sikeres prezentálása. Ez az interpretáció Richárdban nem a tragikus, hanem a komikus vagy inkább a groteszk, sőt, abszurd jellemzőket hangsúlyozza. Harsány, gátlástalan, magamutogató, velejéig gonosz figura; olyasfajta, aki minden romlottságával együtt érthetetlen módon vonzó is egyben, és aki emiatt megzavarja, felborítja a hagyományos értékrendet, a jó és a rossz viszonyát. Ez az értelmezés mindenképpen az előadás javára írható és helyénvaló.

Richárd központi alakjából bontakozik ki a helyszín és a többi szereplő is. Passzol hozzá a ficsúr Buckingham (Köles Ferenc), a szépelgő Catesby (Németh János), az ezüst flitteres szmokingot viselő Lordmajor (N. Szabó Sándor), és talán még a fekete szadomazo szerelésben és bőrárclanban megjelenő statiszták is. Gloster Richárd pedig színpadi ripacsként, primadonnákat megszegyénítő hangulatváltásokkal, hisztériákkal és örömkítőrésekkel, lelkesedéssel manipulálja az embereket, osztja a parancsokat, dicséreteket, ítéleteket.

Az erős, hatásos kezdés után azonban az eszközök és a játékmód is hamar megszokottá válnak. Az eleinte kifejezetten szórakoztató és egyben hátborzogató bohóckodás és a közönséggel való metakommunikatív interakció unalomba fullad, a kabaréelemek másfél óra után elcsépeletnek, a homoerotikus és pornográf utalá-

sok pedig közhelyesnek tűnnek. Zavaró lesz a dialógusok alatt is hallható folyamatos háttérzene, a varietéhangulat, és a néző, akinek látvány- és botrányéhsége már kielégült, a szövegre és a színészi játékra kezd figyelni. A nagy zűrzavarban pedig hiányolni kezdi az egyes emberi drámákat, például Anna megalázottságát vagy éppen kétszínűségét, esetleg a kettőt együtt (nem derül ki világosan, mit is kellene érzékelni), a történet előrehaladtával a hercegek, grófok kiábrándulását, helyzetfelismerését, személyes tragédiáit – egyszóval a részletek kidolgozottságát. Feltűnik, hogy Richárd briliáns egyensúlyozása a cirkuszi humor és az abszurd mentén trivializálja, hatástalanná teszi Margit vagy York hercegné fájdalmasan deklamált monológjait.

A harsány látvány- és hangzásvilágban elvesz az intimitás, az aprólékos, pontos jelentésképzés és játék, „bulvarizálódik” a mondanivaló, és hangsúlytalanok maradnak az olyan jelenetek, mint például Buckingham kivégzése vagy a meggyilkoltak szellemének látogatása a csatára készülő Richárdnál. Ez utóbbi végtelen hosszúnak tűnő árnyjáték formájában valósul meg, amelyben az árnyak a krimikben megfojtott áldozatokhoz hasonlóan zacskót viselnek a fejükön, miközben zombiszerűen susogják átkaikat Richárd és áldásaikat Richmond felé.

Elsikkad Richárd sikerszériájának kétségbeesésbe fordulása is. Egyszer csak oda a kaszával a fürdőkádban vérfürdőt rendező és emberfejekkel labdázó örült, röhögő gyilkos, és a kabaréeszközeit elhajító színész a kétségbeesett, rémült, sorsát beteljesülni látó királyt próbálja megjeleníteni. Túl nagy a kontraszt, a mutatvány nem nagyon sikerül.

Ahogy nem sikerül helyreállítania a világrendet az előadás végén a gyerekszínész által alakított Richmondnak sem. A világ gyerekkézre kerül, de ennek abszurdítása sem kap elég hangsúlyt.

Utolsó látványosságként hiába lógatják le Richárd babuját fordított keresztre feszítve a mennyezetről, mintha a darab utolsó harmada túlságosan összeugrana időben, és szétszóródnának a színészi energiák. Elfogytak a ritkító ötletek. Nem is baj, már úgymint káprázott a szemünk.

WILLIAM SHAKESPEARE: III. RICHÁRD (Pécsi Nemzeti Színház)

Fordító: Vas István. **Dramaturg:** Thuróczy Katalin. **Jelmez:** Szakács Györgyi. **Koreográfus:** Mándi Ildikó. **Zenei szerkesztő:** Csiszár Virág. **Asszisztens:** Kiss Hédi. **Díszlet-rendező:** Csiszár Imre. **Szereplők:** Széll Horváth Lajos, Dörömböző Máté, Horváth Ádám, Zayzon Zsolt, Pál András, Feledi Kornél, Schön Réka, Kecskés Alexisz, Szécsi Máté, Urbán Tibor, Tóth András Ernő, Köles Ferenc, Rajnai Attila, Bogdány Péter, Brunner Márta, Szentgyörgyvári Balázs, Bogdány Bálint, Stenczer Béla, Bánky Gábor, Pilinczes József, Rubind Péter, Józsa Richárd, Németh János, Otlík Ádám, Rázga Miklós, N. Szabó Sándor, Ujláb Tamás, Krum Ádám, Lipics Zsolt, Götz Attila, Bende István, Steiner Zsolt, Herczeg Adrienn, Füst Molnár Éva, Sólyom Katalin, Darabont Miklód, Bódis Zsuzsanna.